

Vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet

Soveltamisohje 1.1.2023 alkaen

Soveltamisohjeen käyttäjälle

Vammaisille henkilöille annettavista palveluista ja tukitoimista säädetään vammaispalvelulaissa (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987) ja vammaispalveluasetuksessa (Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 759/1987).

Soveltamisohjeet on tarkoitettu täydentämään ja tarkentamaan vammaispalvelulain ja -asetuksen säädöksiä sekä valtakunnallisen vammaispalvelujen käsikirjan ohjeita. Soveltamisohjeiden avulla varmistetaan yhdenmukaiset käytännöt Kymenlaakson hyvinvointialueella. Ohjeita ei kuitenkaan voi käyttää yksinomaisina päätöksen perusteluina, vaan päätökset tulee aina perustella lain ja asetuksen asianmukaisilla kohdilla. Soveltamisohje ei rajoita viranhaltijoiden yksilökohtaista arviointia ja harkintaa, koska palveluja ja tukitoimia myönnettäessä tulee aina huomioida asiakkaiden yksilölliset tarpeet.

Vammaispalvelulaissa säädetään vaikeavammaisille tarkoitetuista subjektiivisista oikeuksista ja kaikille vammaisille tarkoitetuista määrärahasidonnaisista palveluista ja tukitoimista. Vammaisuus/vaikeavammaisuus arvioidaan jokaisen palvelun ja tukitoimen kohdalla erikseen. Määrittely perustuu sekä sosiaali- että terveydenhuollon asiantuntijan arvioon.

Vammainen henkilö

Vammaisella henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jolla on vamman tai sairauden johdosta pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista. Vamman tai sairauden pitkäaikaisuudella tarkoitetaan sitä, että henkilöllä on arviolta vähintään noin vuoden ajan erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista. Ehdottomia aikarajoja ei voi asettaa, pitkäaikaisuus edellyttää kuitenkin jonkinlaista pysyvyyttä ja pitkäaikaisvaikutuksia. Nopeasti etenevien sairauksien osalta palveluntarve voi olla myös hyvin lyhytaikaista.

Palvelujen järjestämisvelvollisuus

Hyvinvointialueen on huolehdittava siitä, että vammaisille tarkoitettut palvelut ja tukitoimet järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina, kuin hyvinvointialueella esiintyvä tarve edellyttää. Kymenlaakson kuntien vammaispalveluiden järjestämisvastuu on 1.1.2023 alkaen hyvinvointialueella. Vammaispalvelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia järjestetään silloin, kun vammainen henkilö ei saa riittäviä tai hänelle sopivia palveluja muun lain nojalla. Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut ovat ensisijaisia myös vammaisille henkilöille.

Vaikeavammaisille tarkoitettut palvelut ja tukitoimet:

- asunnon muutostyöt sekä asuntoon kuuluvat välineet, koneet ja laitteet
- henkilökohtainen apu

- liikkumista tukevat palvelut
- palveluasuminen
- päivätoiminta

Määrärahasidonnaiset, kaikille vammaisille tarkoitetut palvelut ja tukitoimet:

- päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet
- sopeutumisvalmennus
- ylimääräiset vaatekustannukset ja ylimääräiset erityisravintokustannukset
- kuntoutusohjaus ja muut palvelut

Hakijaa tulee ohjata hakemaan tarvitsemaansa palvelua tai tukitoimea ensisijaiselta korvauksen maksajataholta, esimerkiksi vakuutusyhtiöltä, jos hänellä on siihen lain mukaan oikeus. Vammaispalvelulain perusteella hänelle voidaan tällöin myöntää palveluja ja tukitoimia ainoastaan täydentävästi. Mikäli palvelujen ja tukitoimien saanti muualta viivästyy, tulee hakijalle myöntää tarpeelliset palvelut ja tukitoimet siihen asti, kunnes hän saa ne muualta.

Kehitysvammaisten henkilöiden palvelut järjestetään ensisijaisesti sosiaalihoitolain ja vammaispalvelulain perusteella. Mikäli vammaispalvelulain mukaiset palvelut eivät ole riittäviä tai sopivia, tulee sovellettavaksi Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977). Erityishuoltolokia sovelletaan myös, jos sen perusteella myönnetty palvelut ovat asiakkaan edun mukaisia esimerkiksi asiakasmaksujen osalta.

Vammaispalveluista perittävät maksut

Vammaispalvelulain mukaiset palvelut ovat pääsääntöisesti maksuttomia. Palveluista voidaan periä maksu siten, kuin asiakasmaksulaissa on erikseen säädetty (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 734/1992). Maksuttomia ovat henkilökohtainen apu ja palveluasumiseen liittyvät erityispalvelut sekä päivätoiminta aterioita ja kuljetusta lukuun ottamatta. Lisäksi maksuttomia ovat kuntoutusohjaus ja sopeutumisvalmennus. Myöskään taloudellisista tukitoimista ei voi periä maksua tai maksuun verrattavaa omavastuuosuutta.

Kuljetuspalvelujen omavastuuna voidaan periä enintään paikkakunnalla käytettävissä olevan julkisen liikenteen maksua vastaava maksu tai muu siihen verrattavissa oleva kohtuullinen maksu.

Palvelujen hakeminen

Vammaispalvelulain mukaisten palvelujen ja tukitoimien hakemus tulee saattaa pääsääntöisesti vireille sähköisesti tai kirjallisesti. Viranhaltijan harkinnan mukaan myös suullinen hakemus on mahdollinen. Mikäli hakija ei vammansa tai muun syyn vuoksi pysty täyttä-

mään hakemusta itsenäisesti, on viranhaltijan avustettava tarvittaessa hakemuksen tekemisessä. Hakijan tulee yksilöidä hakemus ja tarpeensa riittävästi, ilmoittaa hakemuksen perusteet ja toimittaa hakemus vammaispalveluun. Hakemukseen tulee liittää terveydenhuollon ammattilaisen lausunto, jos vammaispalvelussa ei ole ennestään asiakkaan ajantasaista lääkärintodistusta tai asiakkaan tilanteesta ja toimintakyvyssä on tapahtunut oleellisia muutoksia. Terveydenhuollon ammattilaisen lausunto saa olla enintään vuoden vanha hakemusta jätettäessä.

Taloudellisia tukitoimia on haettava kuuden (6) kuukauden kuluessa kustannusten syntymisestä. Myöhemmin haettavia kustannuksia ei lain mukaan korvata.

Palvelutarpeen arviointi ja selvittäminen sekä asiakassuunnitelman laatiminen

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukainen asiakkaan palvelutarpeen arviointi on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä sen jälkeen, kun vammaisen henkilö tai hänen laillinen edustajansa tai omaisensa, muu henkilö tai viranomainen on ottanut yhteyttä sosiaalipalveluista vastaavaan viranomaiseen palvelujen saamiseksi. Kiireellisen avun tarve arvioidaan välittömästi.

Vammaispalvelulain mukainen palvelutarpeen selvitys aloitetaan viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä asian vireille tulosta.

Vammaisen henkilön tarvitsemien palvelujen ja tukitoimien selvittämiseksi on yhdessä hänen kanssaan laadittava vammaispalvelujen asiakassuunnitelma, jollei suunnitelman laatiminen ole ilmeisen tarpeetonta. Jos täysi-ikäinen asiakas ei sairauden, henkisen toimintakyvyn vajavuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi pysty osallistumaan ja vaikuttamaan palvelujensa tai sosiaalihuoltoonsa liittyvien muiden toimenpiteiden suunnitteluun ja toteuttamiseen taikka ymmärtämään ehdotettuja ratkaisuvaihtoehtoja tai päätösten vaikutuksia, on asiakkaan tahtoa selvitettävä yhteistyössä hänen laillisen edustajansa taikka omaisensa tai muun läheisen henkilön kanssa. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, 9 §.)

Päätöksenteko ja muutoksenhaku

Palveluja ja tukitoimia koskevat päätökset on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä ja viimeistään kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun asiaa koskeva hakemus on laitettu vireille. Kolmen kuukauden määräajasta voidaan poiketa, jos asian selvittäminen erityisestä syystä vaatii pidempää käsittelyaikaa.

Päätöksen ja sen perustelujen on oltava selkeitä, yksilöityjä ja ymmärrettäviä. Perusteluissa on kerrottava, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun. Lisäksi perusteluissa on mainittava päätöksen teossa sovelletut säännökset. Pelkästään sovelletun lainkohdan

mainitseminen ei ole riittävä perustelu. Perusteluiksi ei riitä myöskään maininta, että hakijalla ei katsota olevan erityisiä syitä tai edellytyksiä kyseiseen tukitoimeen. Toisen viranomaisen kielteinen tai myönteinen päätös ei myöskään ole riittävä peruste. Hakemuksessa esitettyihin seikkoihin on otettava kantaa. Erityisesti hylkäävässä päätöksessä on päätöksen perusteluissa tuotava esiin selvitettyt seikat, ja se mihin hylkäävä päätös on perustunut.

Vammaispalvelua koskeva hakemus on käsiteltävä sitä kuukautta koskevana ja siitä lukien, kun hakemus on saapunut.

Päätökset ovat lähtökohtaisesti toistaiseksi voimassa olevia, ellei määräaikaiselle päätökselle ole erityistä syytä.

Viranhaltijan tekemään päätökseen haetaan oikaisua hyvinvointialueen yksilöjaostolta. Yksilöjaoston oikaisuvaatimuksesta tekemään päätökseen on mahdollista hakea muutosta valittamalla siitä hallinto-oikeuteen.

Vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet, vaikeavammaisten subjektiiviset oikeudet

Asunnon muutostyöt

VPL 9 §, VPA 12-13 §

Hyvinvointialue korvaa vaikeavammaisille henkilöille asunnon muutostöistä aiheutuvat kohtuulliset kustannukset silloin, kun hän vammansa tai sairautensa vuoksi välttämättä tarvitsee niitä suoriutuakseen päivittäisistä toiminnoista vakituudessa asunnossaan ja sen välittömässä lähiympäristössä.

Vaikeavammaisena pidetään henkilöä, jolle liikkuminen tai muu omatoiminen suoriutuminen vakituudessa asunnossa tuottaa vamman tai sairauden vuoksi erityisiä vaikeuksia. Asunnon muutostyöksi katsotaan myös muutostöiden suunnittelu ja esteiden poistaminen asunnon välittömästä lähiympäristöstä. Esteiden poistamisella mahdollistetaan henkilön pääsy asuntoonsa ja sieltä pois.

Asunnon muutostöiden tarpeellisuuden arvioi vammaispalvelu. Pääsääntöisesti muutostöitä varten pyydetään lausunto joko toimintaterapeutilta, fysioterapeutilta tai kuntoutusohjaajalta. Jos hakija ei ole muuten vammaispalvelujen asiakas, hänen pitää toimittaa terveydenhuollon ammattilaisen lausunto, josta käy ilmi vamman tai sairauden laatu ja sen vaikutukset toimintakykyyn ja kotona selviytymiseen. Muutostöinä korvataan vain vammasta tai sairaudesta johtuvat välttämättömät muutostyöt.

Ensisijaisesti asiakas hankkii itse muutostöitä koskevan suunnitelman ja kustannusarviot. Kustannusten tulee olla kohtuullisia ja korvaus myönnetään vamma ja sairaus huomioon ottaen edullisimman toteuttamistavan mukaan.

Suurempien muutostöiden suunnittelussa ja tarjouspyynnöissä vammaispalvelu hankkii ulkopuolisen rakennusalan asiantuntijan apua. Asiakas tai vammaispalvelun rakennusalan asiantuntija tilaa muutostyön. Asiakkaan tulee hankkia kirjallinen lupa muutostöihin asunnon omistajalta ja taloyhtiöltä ennen kuin muutostyöt voidaan aloittaa. Asiakkaan tehtävänä on seurata ja arvioida asunnon muutostöiden toteuttamista. Varsinainen rakennustöiden valvonta toteutetaan muutostöiden vaatimusten mukaisesti.

Henkilön vamman tai sairauden vuoksi tehtäviä välttämättömiä asunnonmuutostöitä ovat esim. ovien leventäminen, luiskien rakentaminen, kylpyhuoneen/wc:n laajentaminen/rakentaminen sekä vastaavat muut asunnossa suoritettavat välttämättömät rakennustyöt. Mikäli tehtyjen asunnonmuutostöiden tarve lakkaa, on asunnon saattaminen entiselleen asiakkaan vastuulla.

Vammaispalvelulain mukaisia asunnon muutostöitä ei ole tarkoitettu asunnon peruskorjaukseen, eikä muutostöinä tehdä peruskorjauksiksi laskettavia töitä. Peruskorjaukseen voi hakea Aran korjausavustusta.

Asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet

VPL 9 §, VPA 12-13 §

Vaikeavammaiselle henkilölle korvataan asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuvat kohtuulliset kustannukset, jos hän vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee niitä suoriutuakseen tavanomaisista elämäntoiminnoista. Vaikeavammaisena pidetään henkilöä, jolle liikkuminen tai muu omatoiminen suoriutuminen vakituisessa asunnossa tuottaa vamman tai sairauden vuoksi erityisiä vaikeuksia. Asiakkaan tulee hankkia taloyhtiöltä tai asunnon omistajalta lupa välineiden tai koneiden asentamiseen.

Korvattavia asuntoon kuuluvia välineitä ja laitteita ovat nostolaitteet, hälytyslaitteet tai vastaavat muut asuntoon kiinteästi asennettavat välineet ja laitteet. Hissejä kustannetaan asuinrakennukseen vain, jos asunto muuten on vammaiselle henkilölle sopiva eikä muita ratkaisuja asumisen turvaamiseksi ole tai ne ovat kustannuksiltaan suuremmat.

Hyvinvointialue voi myös antaa asuntoon kuuluvia välineitä tai laitteita korvauksetta vaikeavammaisen henkilön käytettäväksi. Välineet ja laitteet, jotka voidaan käyttötarpeen päättyessä purkaa ja siirtää toiseen kohteeseen ovat hyvinvointialueen omaisuutta. Hyvinvointialue vastaa näissä tilanteissa kaikista asennus-, huolto- ja vakuutuskustannuksista sekä käyttötarpeen päättyessä laitteen purkamisesta ja asunnon saattamisesta alkuperäiseen kuntoon. Muissa tapauksissa asiakkaalle korvataan laitteen hankintakustannukset ja asiakas vastaa muista kuluista itse.

Henkilökohtainen apu

VPL 8 §, 8c-8d §

Henkilökohtaisella avulla tarkoitetaan vaikeavammaisen henkilön välttämätöntä avustamista kotona ja kodin ulkopuolella. Henkilökohtaista apua järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, joka tarvitsee pitkäaikaisen tai etenevän vamman tai sairauden johdosta välttämättä ja toistuvasti toisen henkilön apua suoriutuakseen päivittäisistä toiminnoista eikä avun tarve johdu pääasiassa ikääntymiseen liittyvistä sairauksista ja toimintarajoitteista.

Henkilökohtaisen avun järjestäminen edellyttää, että vaikeavammaisella henkilöllä on voimavaroja määritellä avun sisältö ja toteutustapa. Jos avun ja avustamisen tarve perustuu pääosin hoivaan, hoitoon ja valvontaan, tulee siihen vastata muulla tavoin kuin henkilökohtaisella avulla. Tässä tilanteessa kysymykseen voi tulla vaikeavammaisen henkilön toimintakyvystä riippuen esimerkiksi asumispalvelut, palveluasuminen, työ- ja päivätoiminta, kotihoito, omaishoidontuki, perhehoito, tukihenkilö tai muut tukipalvelut avun tarpeen tyydyttämiseksi. Tällöin on usein kyse tilanteista, joissa vaikeavammaisen henkilö ei itse kykene määrittelemään avuntarpeitaan, vaan määrittelystä vastaa pääasiassa joku toinen henkilö.

Avun tarpeen tulee olla välttämätöntä ja toistuvaa. Tällä tarkoitetaan sekä määrällisesti runsasta, jatkuvaluonteista ja vuorokauden eri aikoina ilmenevää, että myös määrällisesti vähäisempää, mutta kuitenkin toistuvasti ilmenevää välttämätöntä avuntarvetta. Henkilö voi selvittää ilman apua tutussa ympäristössä, mutta tarvita välttämättä ja toistuvasti apua kodin ulkopuolella. Elämäntilanteesta johtuvat avun tarpeen vaihtelut tulee ottaa huomioon.

Päivittäisillä toimilla tarkoitetaan niitä toimintoja, joita ihmiset elämässään tekevät joko joka päivä tai harvemmin mutta kuitenkin toistuvasti tietyin aikaväleihin. Päivittäisiä toimia ovat esimerkiksi liikkuminen, pukeutuminen, henkilökohtaisen hygienian hoito, vaate- ja ruokahuolto, kodin siisteydestä huolehtiminen, asiointi ja vaikeavammaisen henkilön huollossa tai hoidossaan olevan lapsen päivittäisiin toimiin osallistuminen.

Asumispalveluyksikössä olevan henkilön avun tarve turvataan pääsääntöisesti henkilökunnan avulla. Henkilökohtainen apu voi yksilöllisen harkinnan perusteella tulla kyseeseen lähinnä yksikössä tapahtuvassa harrastustoiminnassa ja toimissa, jotka tapahtuvat kodin ulkopuolella.

Henkilökohtaista apua on järjestettävä päivittäisiä toimia, työtä ja opiskelua varten siinä laajuudessa kuin vaikeavammaisen henkilö sitä välttämättä tarvitsee. Harrastuksiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämiseen henkilökohtaista apua on järjestettävä vähintään 30 tuntia kuukaudessa, jollei tätä pienempi tuntimäärä riitä turvaamaan vaikeavammaisen henkilön välttämätöntä avuntarvetta.

Vaikeavammaisille lapsille voidaan myöntää henkilökohtaista apua silloin, kun he eivät ole vanhempiensa ja muiden huoltajiensa välittömän ja jatkuvan valvonnan ja hoivan tarpeessa, vaan voivat itse ainakin osittain vaikuttaa ja tehdä päätöksiä omasta toiminnastaan. Arvioinnissa otetaan huomioon lapsen yksilöllinen tilanne, kehitystaso ja olosuhteet.

Henkilökohtaisen avun myöntäminen ei perustu tiettyyn diagnoosiin, vaan päätökset tehdään yksilökohtaisen harkinnan perusteella. Asiakkaan kanssa tehdään yhdessä avun tarpeen arviointi ja sen pohjalta määritellään tarpeelliset avustamistunnit. Tunnit määritellään pääsääntöisesti kuukausitasolla.

Henkilökohtaisen avun järjestämistavat

Hyvinvointialue järjestää henkilökohtaista apua työnantajamallilla, palvelusetelillä ja ostopalveluna. Palvelun järjestämistavasta sovitaan asiakassuunnitelmaa laadittaessa. Mikäli järjestämistavasta ei päästä yhteisymmärrykseen, viranhaltija päättää järjestämistavan asiakkaan edun mukaisesti. Eri järjestämistapoja voidaan myös yhdistellä.

Työnantajamalli

Työnantajamallissa korvataan vaikeavammaiselle henkilölle henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset lakisääteisine maksuineen sekä muut kohtuulliset avustajasta aiheutuvat välttämättömät kulut. Asiakkaan tulee olla sekä kykenevä että halukas toimimaan työnantajana, jotta palvelu voidaan järjestää tämän mallin mukaisesti. Työnantajamallissa vaikeavammaisen on vastuussa työnantajavelvoitteista, saaden siihen hyvinvointialueelta ohjausta ja neuvontaa.

Työnantajamallisessa työsuhteessa työnantaja voi halutessaan liittyä Henkilökohtaisten avustajien työnantajien liitto ry:hyn eli Heta-liittoon, jolloin työsuhteessa noudatetaan henkilökohtaisia avustajia koskevaa työehtosopimusta (HetaTES). Tällöin työsuhteen ehdot määräytyvät työehtosopimuksen mukaisesti. Heta-liittoon kuulumattomien työnantajien kohdalla hyvinvointialue määrittelee avustajalle maksettavan palkan suuruuden ja se on tällä hetkellä voimassa olevan henkilökohtaisten avustajia koskevan työehtosopimuksen (HetaTES) mukainen.

Hyvinvointialueen henkilökohtaisen avun neuvonta ohjaa ja neuvoo työnantajana toimivia henkilöitä sekä avustajia työsuhteeseen liittyvissä asioissa. Henkilökohtaisen avun neuvonta huolehtii työsuhteisiin liittyvien asioiden tiedottamisesta. Tiedottaminen tapahtuu Avustajainfo-järjestelmän kautta. Kaikki työnantajat voivat rekisteröityä Avustajainfon käyttäjiksi.

Erityisesti työsuhteen ongelmatilanteissa asiakkaat saavat apua ja tukea henkilökohtaisen avun neuvontapalvelusta tai Heta-liitosta. Hyvinvointialue ei korvaa mahdollisesti aiheutuvia kustannuksia, mikäli asiakas on toiminut vastoin työehtosopimuslakia ja saamiaan ohjeita.

Avustajien palkkahallinto on keskitetty tilitoimistolle, jonka kustannuksista hyvinvointialue vastaa.

Omainen voi toimia henkilökohtaisena avustajana ainoastaan, jos sitä erityisen painavasta syystä on pidettävä vaikeavammaisen henkilön edun mukaisena.

Palveluseteli

Henkilökohtainen apu voidaan järjestää palvelusetelin avulla niissä tilanteissa, joissa asiakas kykenee toimimaan kuluttaja-asemassa. Palvelusetelimallissa asiakas valitsee henkilökohtaista apua toteuttavan yrityksen hyvinvointialueen hyväksymistä palvelusetelituottajista. Asiakas tekee sopimuksen henkilökohtaisen avun tuottamisesta valitsemansa yrityksen kanssa. Yritys laskuttaa hyvinvointialuetta toteuttamastaan henkilökohtaisesta avusta palvelusetelin perusteella. Henkilökohtaisen avun palvelusetelin sääntökirja ohjaa palveluseteliyritysten toimintaa.

Ostopalvelu

Henkilökohtainen apu järjestetään ostopalveluna niille asiakkaille, joille muut järjestämistavat eivät sovellu. Ostopalvelussa vaikeavammaisen henkilö on asiakkaan asemassa ja hyvinvointialue järjestää henkilökohtaisen avun kilpailutetuista yrityksistä.

Liikkumista tukevat palvelut

VPL 8 § ja VPA 4-6 §

Hyvinvointialue on velvollinen järjestämään kohtuulliset liikkumista tukevat palvelut vaikeavammaiselle henkilölle. Vaikeavammaisena pidetään henkilöä, jolla on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa ja joka ei voi käyttää vammansa tai sairautensa vuoksi julkista joukkoliikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia. Kuljetustarpeen pitää johtua vammasta tai sairaudesta ja niistä aiheutuvan haitan pitää olla pysyvä tai pitkäaikainen.

Liikkumista tukevana palveluina ja niihin liittyvinä saattajapalveluina myönnetään vaikeavammaiselle henkilölle vähintään 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa asuinkunnan tai lähikuntien alueelle. Niiden lisäksi järjestetään välttämättömät työhön ja tutkintoon johtavaan opiskeluun liittyvät matkat, joita myönnetään hakijan tarpeen mukaan. Kuljetuspalvelua ei myönnetä sellaisiin terveydenhuollon matkoihin, joihin voi saada Kelan korvausta.

Vaikeavammaisten liikkumista tukevista palveluista on myös erillinen soveltamisohje.

Palveluasuminen

VPL 8 §, VPA 10-11 §

Palveluasumisella ja siihen liittyvillä palveluilla ja tukitoimilla mahdollistetaan vaikeavammaisen henkilön suoriutuminen tavanomaisista elämäntoiminnoista mahdollisimman itsenäisesti. Palveluasumista järjestetään palvelutalossa tai muussa asumisyksikössä tai palveluasuminen toteutetaan vammaisen henkilön omassa kodissa.

Palveluasumista myönnettäessä selvitetään aina ensin mahdollisuus toteuttaa asumispalvelut sosiaalihuoltolain mukaan. Vanhuspalvelulain mukaan iäkkäällä henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jonka fyysinen, kognitiivinen, psyykinen tai sosiaalinen toimintakyky on heikentynyt korkean iän myötä alkaneiden, lisääntyneiden tai pahentuneiden sairauksien tai vammojen vuoksi tai korkeaan ikään liittyvän rappeutumisen johdosta. Mikäli kysymys on henkilöstä, jonka toimintakyky on heikentynyt iästä johtuvista syistä, ei henkilö yleensä ole oikeutettu vammaispalvelulain mukaiseen palveluasumiseen, ikärajoja ei kuitenkaan ole asetettu.

Palveluasumista järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, joka vammansa tai sairautensa vuoksi tarvitsee toisen henkilön apua päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa jatkuvaluontoisesti, vuorokauden eri aikoina tai muuten erityisen runsaasti.

Palveluasumisen järjestäminen ei edellytä, että henkilö itse kykenisi määrittelemään avun ja tukitoimien tarpeen. Palveluasumisen järjestäminen ei myöskään edellytä, että henkilön toimintakykyä voitaisiin palveluasumiseen liittyvillä palveluilla parantaa.

Palveluasumisella tuetaan vaikeavammaisen henkilön osallistumismahdollisuuksia ja oikeutta päättää omasta hoidostaan ja huolenpidostaan. Erityistä velvollisuutta palveluasumisen järjestämiseen ei ole, jos vaikeavammaisen henkilön riittävää huolenpitoa ei voida turvata avohuollon tukitoimenpitein.

Palveluasumisessa tarvittavat palvelut voidaan toteuttaa kotihoidon, omaishoidon tuen tai henkilökohtaisen avun keinoin. Eri tapoja voidaan myös yhdistellä.

Palveluasuminen ja siihen liittyvät välttämättömät erityispalvelut ovat asiakasmaksulain perusteella maksuttomia. Mikäli lääketieteellinen hoito on osa sellaista hoitoa ja huolenpitoa, jolla mahdollistetaan henkilön kotona asuminen, on esimerkiksi kotihoito maksutonta palveluasumiseen liittyvänä palveluna.

Päivätoiminta

VPL 8 §, 8 b §

Vaikeavammaisten henkilöiden päivätoiminnalla tarkoitetaan kodin ulkopuolella järjestettyä toimintaa, jolla tuetaan vammaisten henkilöiden itsenäistä selviytymistä sekä ediste-

tään sosiaalista verkostoitumista. Päivätoimintaa myönnettäessä vaikeavammaisiksi katsotaan ne, joilla vamman tai sairauden aiheuttaman erittäin vaikean toimintarajoitteen vuoksi ei ole edellytyksiä osallistua sosiaalihuoltolain 27 e §:ssä tarkoitettuun työtoimintaan ja joiden toimeentulo perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin.

Vaikeavammaiselle henkilölle tarkoitetun päivätoiminnan tarve kirjataan henkilön asiakassuunnitelmaan. Suunnitelmaa tehtäessä arvioidaan yksilöllinen tarve siten, että vaikeavammaisen henkilö voi mahdollisuuksien mukaan osallistua toimintaan viitenä päivänä viikossa tai tätä harvemmin. Päivätoimintaa voidaan järjestää harvemmin, jos vaikeavammaisen henkilö kykenee osallistumaan toimintaan vain osa-aikaisesti tai siihen on muu hänestä johtuva syy.

Määrärahasidonnaiset, kaikille vammaisille tarkoitetut palvelut ja tuki- toimet

VPL 9 §, VPA 17-19 §

Vammaiselle henkilölle korvataan hänen vammansa tai sairautensa edellyttämän tarpeen mukaisesti kokonaan tai osittain kustannukset, jotka aiheutuvat päivittäisissä toiminnoissa suoriutumisessa tarvittavien välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta. Näihin tukitoimiin on oikeus henkilöllä, joka tarvitsee välineitä, koneita ja laitteita liikkumisessa, viestinnässä, henkilökohtaisessa suoriutumisessa kotona tai vapaa-ajan toiminnassa. Korvauksen ulkopuolelle jäävät lääkinnällisenä kuntoutuksena myönnettävät välineet.

Liikkumisvälineenä voivat tulla korvattavaksi esimerkiksi henkilö- tai pakettiauto. Korvattaviksi voi tulla myös erilaiset muut liikkumista helpottavat välineet ja laitteet kuten kolmi- pyöräinen polkupyörä. Liikkumisvälineiden korvaamisessa selvitetään, miten väline helpottaa vammaisen henkilön omatoimista liikkumista ja missä määrin väline on tarpeellinen ja välttämätön hakijan vamman tai sairauden vuoksi.

Autoavustus ja autoon tulevat lisälaitteet

Edellytyksenä auton hankinnasta aiheutuvien kustannusten korvaamiseksi vammaispuhelinlain perusteella on, että vammasta tai sairaudesta aiheutuva liikkumisvälineen tarve on jatkuvaa, päivittäistä tai usein toistuvaa.

Taloudellista tukea auton hankintaan ja vamman vaatimiin auton lisälaitteisiin sekä auton välttämättömiin muutostöihin voidaan myöntää silloin, kun vaikeasti liikuntaesteinen henkilö ei voi käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia. Liikkumista tukevan palvelun saaminen ei ole este auton hankinnasta saatavalle korvaukselle.

Korvauksena maksetaan puolet auton hankinnasta aiheutuvista todellisista kustannuksista, joita on pidettävä vammasta tai sairaudesta johtuen välttämättöminä. Määrärahoja voidaan kuitenkin kohdentaa niin, että korvauksen suuruus on alle puolet hankintahinnasta.

Avustusta myönnettäessä etusijalla ovat työssäkäyvät ja opiskelevat vammaiset henkilöt, jotka ajavat itse autoa ja tarvitsevat liikkumisessaan apuvälineitä ja ne perheet, joissa on vammaisen lapsi, joka ei sairautensa, vammansa tai apu välinetarpeensa vuoksi pysty kulkemaan joukkoliikennevälineissä perheen mukana.

Autoavustushakemus tulee jättää vammaispalveluihin viimeistään 6 kk kuluessa kustannusten syntyemisestä. Taloudellista tukea laskettaessa otetaan huomioon vanhasta autosta saatava hinta ja mahdollinen autoveronpalautus. Taloudellinen tuki on enintään 50 % nettokustannuksista, pääsääntöisen enimmäiskorvauksen ollessa kuitenkin 5 000 euroa.

Autoa vaihdettaessa oikeus taloudelliseen tukitoimeen on mahdollinen, kun auto ei enää vastaa vamman tai sairauden aiheuttamaa tarvetta liikkumisessa. Korvauksen saamiseksi tulee auton vaihtoon olla perusteltu syy. Perusteltu syy voi olla esimerkiksi vamman tai sairauden paheneminen, auton huono kunto tai auton vahingoittuminen korvauskelvottomaksi. Vammaisen henkilön pitää pystyä näyttämään edellytykset ja perusteet auton vaihtoon. Riittävä peruste ei ole se, että auton vaihto riittävän usein on taloudellisesti järkevää. Tarvittaessa voidaan pyytää auton kuntoarvio.

Autoon tarvittavat vamman kannalta välttämättömät lisälaitteet ja niiden muutostyöt korvataan määrärahojen puitteissa kokonaan. Korvattavia lisälaitteita ovat esimerkiksi ajohallintalaitteet, vakionopeudensäädin sekä pyörätuolin nostolaite. Auton vakiovarusteisiin kuuluvia lisälaitteita ei korvata erikseen.

Kodinkoneet ja muut välineet ja laitteet

Tavanomaisiin kodinkoneisiin ja muihin nykyisiin tavanomaisiin välineisiin ja laitteisiin on mahdollista saada korvausta ainoastaan silloin, kun vammaisen henkilö ei ilman konetta tai laitetta pysty huolehtimaan omatoimisesti kotitöistä, muusta henkilökohtaisesta suorittamisesta tai viestinnästä. Olennaista on siten, että kodinkone tai muu laite on henkilön vamman tai sairauden vuoksi välttämätön. Taloudellinen tuki on 50 % laitteen kohtuullisesta hankintahinnasta. Jos asiakas hankkii kalliimman laitteen, kuin vammasta tai sairaudesta aiheutuva tarve välttämättä edellyttää, suoritetaan korvaus kohtuullisina pidettävistä välttämättömistä kustannuksista.

Sopeutumisvalmennus

Sopeutumisvalmennukseen kuuluu neuvonta, ohjaus ja valmennus vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä sosiaalisen toimintakyvyn edistämiseksi. Sopeutumisvalmennusta voidaan toteuttaa yksilöllisesti tai ryhmäkohtaisesti.

Sopeutumisvalmennusta tuetaan rajoitetusti määrärahojen puitteissa siten, että välttämättömän yksilöllinen sopeutumisvalmennus on ensisijaista.

Esimerkkejä sopeutumisvalmennuksesta: AAC-ohjaus eli puhetta tukeva ja korvaava kommunikaatio-ohjaus, liikkumistaidon ohjaus ja neuropsykiatrinen valmennus.

Ylimääräiset vaate- ja erityisravintokustannukset

Vammaiselle henkilölle voidaan korvata ylimääräisiä vaatetuskustannuksia, jos kustannukset johtuvat vamman tai sairauden aiheuttamasta vaatteiden tavanomaista huomattavasti suuremmasta kulumisesta tai siitä, että henkilö ei vammansa vuoksi voi käyttää valmiina ostettavia vaatteita tai jalkineita.

Ylimääräisiä erityisravintokustannuksia voidaan korvata, jos vammaisen henkilö joutuu käyttämään erityisravintovalmisteita pitkäaikaisesti ja säännöllisesti ja hänelle aiheutuu siitä huomattavia lisäkustannuksia.

Muut palvelut

Vammaiselle henkilölle annetaan yksilöllisen tarpeen mukaan kuntoutusohjausta sekä muita tämän lain tarkoituksen toteuttamiseksi tarpeellisia palveluja. Näitä palveluja voidaan antaa myös vammaisen henkilön lähiomaiselle tai hänestä huolehtivalle tai muuten läheiselle henkilölle.